

ADVIES

CRB 2019-2500

Het jaarverslag van de Nationale raad
voor de productiviteit

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Advies
over het jaarverslag van de Nationale raad voor de productiviteit

Brussel
16-12-2019

Inbehandelingneming

Artikel 4 van de wet van 25 november 2018 houdende de oprichting van de Nationale raad voor de Productiviteit bepaalt in zijn 2de alinea dat over de studies en verslagen van die instelling voorafgaand aan de publicatie kan worden gedebatteerd in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Als deze laatste hierover een advies wenst uit te brengen, wordt dat advies bij de publicatie als bijlage bij de studie of het verslag gevoegd.

Het jaarverslag 2019 over de productiviteit werd op 22 november 2019 gepresenteerd aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Na deze presentatie heeft de subcommissie Raad voor de productiviteit dit advies uitgebracht.

Het ontwerpadvies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven over het jaarverslag van de Nationale raad voor de productiviteit van december 2019 werd op 16 december 2019 na een stemming op afstand unaniem goedgekeurd door de plenaire vergadering.

1 Inleidende beschouwingen: Belang van het eigenaarschap van de thema's productiviteit en concurrentievermogen

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) herinnert eraan dat de oprichting van de nationale raden voor de productiviteit op het niveau van de Europese Unie¹ om de ontwikkelingen te volgen en het nationale debat inzake productiviteit en concurrentievermogen te verrijken met name moet leiden tot een sterker eigenaarschap van het beleid op nationaal niveau en tot een verbeterde kennisbasis voor de coördinatie van het economisch beleid in de eurozone en de Europese Unie.

Het is in dat perspectief dat de CRB in zijn advies van maart 2017² heeft onderstreept dat een breed en effectief eigenaarschap op basis van een permanente discussie met de sociale gesprekspartners en met de instanties van de sociale dialoog onontbeerlijk is opdat de gewenste strategie van een debat over de productiviteit en het concurrentievermogen tot hun reële betrokkenheid leidt en het beleid in die domeinen op een oordeelkundige manier stuurt op alle besluitvormingsniveaus.

De CRB heeft een lange en nuttige ervaring met de dialoog over het concurrentievermogen en over de determinanten van de ontwikkeling van de productiviteit, meer bepaald in het kader van de in 2017 herziene wet van juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. In dit opzicht zijn de aanwezigheid van de CRB in de Nationale raad voor de productiviteit (NRP) en het vooruitzicht om regelmatige ontmoetingen met de NRP te hebben van belang. Deze ontmoetingen bieden de deskundigen van de NRP de gelegenheid om hun analyses te toetsen aan het standpunt van de sociale gesprekspartners over de verschillende behandelde thema's. Terzelfder tijd is het voor de NRP een opportuniteit om kennis te nemen van de resultaten van de in ons land gevoerde sociale dialoog die de koers van het sociaal-economisch beleid van ons land beïnvloeden.

De vertraging van de productiviteitswinsten geeft aanleiding tot talrijke debatten over de oorzaken en over de middelen om uit die slapte te geraken. Voor de CRB bestaat de maatschappelijke uitdaging erin de productiviteitswinsten te ondersteunen en, dankzij de bijdrage van de sociale dialoog op alle besluitvormingsniveaus, erop toe te zien dat ze een positieve impact hebben op de welvaart van de bevolking, de versterking van de sociale samenhang en de milieuduurzaamheid. De productiviteitswinsten zijn een noodzakelijke, maar ontoereikende voorwaarde voor de verbetering van het concurrentievermogen. Ze zijn de basis voor betere reële inkomens, lagere relatieve prijzen en

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10083-2016-INIT/nl/pdf>

² <https://www.ccecrb.fgov.be/dpics/fichiers/nl/doc17-670.pdf>

meer fiscale ontvangsten voor de regering. Door productiviteitswinsten kunnen ondernemingen ook hun winstgevendheid optrekken, wat bepalend is voor investeringen in de toekomst. Al deze elementen zijn noodzakelijk opdat een verhoging van de productiviteit tot een verbetering van het concurrentievermogen kan leiden.

Belangrijke domeinen die door de NRP worden geanalyseerd, vallen in België deels of volledig onder de verantwoordelijkheid van de gewesten of de gemeenschappen. In het kader van zijn missie zou de NRP de nodige openheid aan de dag kunnen leggen om de analyses van de instanties van de sociale dialoog in de deeltentiteiten te kennen en te bespreken. De verschillende sociaal-economische raden van ons land hebben ervaring in die domeinen. Ze zijn ook de bevoorrechte plaats om te zorgen voor een betere verspreiding van de informatie over de verschillende beleidsniveaus en voor een grotere transparantie alsook om een consensus tussen de sociale gesprekspartners over het te voeren beleid na te streven.

2 Verslag van de Nationale raad voor de productiviteit

De doelstelling van het eerste jaarverslag is de stand van de kennis over de productiviteit en het concurrentievermogen te bepalen. Het moet het mogelijk maken meer te weten te komen over de bronnen van de productiviteitsgroei en de oorzaken van de vertraging ervan te identificeren.

Voor de CRB is het essentieel dat het jaarverslag van de NRP de mate van consensus van zijn leden over de diagnose en de analyse van de beleidsuitdagingen inzake productiviteit en concurrentievermogen weergeeft.

3 Concepten concurrentievermogen en productiviteit

De NRP definieert een competitieve economie als “een economie die in staat is om een inclusieve en duurzame groei van de levensstandaard voort te brengen”. Met andere woorden, een economie die in staat is een voldoende ondersteunde economische groei te realiseren om sociale inclusie, respect voor het leefmilieu en financiële leefbaarheid te kunnen verzekeren. Dit laatste is bv. niet het geval als de groei gepaard gaat met excessieve interne en externe schuldvorming en oplopende interestkosten, wat de toekomstige levensstandaard bedreigt.

De definitie van concurrentievermogen die de NRP hanteert, benadert de definitie die de CRB in het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen formuleert. Het gaat om een ruime definitie, die verder gaat dan productiviteitsaangelegenheden. De CRB herinnert eraan dat het belangrijk is de coherentie van de gebruikte concepten te bewaken, meer bepaald om mogelijke interferenties met de wet van 1996, volgens welke de loonvorming en de collectieve onderhandelingen daarover tot de exclusieve bevoegdheid van de sociale gesprekspartners behoren, te vermijden.

Deze toelichtingen over de concepten en de herbevestiging van de prerogatieven van de sociale gesprekspartners zijn belangrijk, ook in het vooruitzicht van de contacten die de raden voor de productiviteit van de hele eurozone onderhouden om ideeën en goede praktijken uit te wisselen. Ze maken het ook mogelijk de discussies over de productiviteit en het concurrentievermogen in de lidstaten, rekening houdend met de bredere dimensies van de eurozone, en de door het Europees semester gewilde sturing van de coördinatie van het sociaal-economisch beleid van de lidstaten aan te moedigen.

Het verslag van de NRP sluit aan bij het standpunt van de CRB waar het opmerkt dat de productiviteitsgroei een noodzakelijke voorwaarde is (1) opdat de werknemers en de investeerders profiteren van de voordelen van de economische groei en (2) om begrotingsmarges te kunnen creëren waarmee de waaier van mogelijke beleidskeuzen kan worden verruimd om zo de grote uitdagingen van onze tijd, zoals de vergrijzing van de bevolking en de klimaatopwarming, te kunnen aangaan.

4 Vaststellingen

Het tweede deel van het verslag van de NRP analyseert de prestaties van België op het vlak van de productiviteit. België liet, zoals alle geavanceerde economieën, een algemene vertraging van de productiviteitsgroei optekenen sedert het begin van de jaren 2000. Deze vertraging was evenwel opvallender in België dan in de EU. De productiviteitsgroei was krachtiger in de verwerkende industrie dan in de sector van de marktdiensten, wat in een context van tertiarisering van de economische activiteit enigszins weegt op de geaggregeerde groei van de productiviteit.

4.1 Analyse van de productiviteitsniveaus

Aangezien de klemtoon ligt op de groei van de productiviteit, is de CRB van oordeel dat een grondigere analyse van de productiviteitsniveaus zou kunnen worden gemaakt. België zou immers kunnen worden geconfronteerd met een afwijkende productiviteitsgroei in vergelijking met zijn belangrijkste buurlanden doordat het zich dicht bij de technologische grens bevindt³. De 'technologise grens' verwijst naar de toepassing van de beste beschikbare technologie (in een welbepaald productiedomein) wereldwijd. Een land dat zich onder die grens situeert, kan, door imitatie van de bestaande technologieën, zijn productiviteit snel verhogen. Een land dat zich daarentegen op de technologise grens bevindt, moet zich inspannen om die grens te verleggen door de ontwikkeling van innovaties.

4.2 Statistische verwerking

De verschillende indicatoren die in de studies en verslagen van de NRP worden gebruikt, zouden zo nauwkeurig mogelijk moeten worden gedefinieerd en de keuze ervan zou moeten worden verantwoord in het licht van de beoogde concepten. De productiviteitswinsten moeten minutieus en contextueel worden berekend en geïnterpreteerd, zeker als internationale vergelijkingen worden gemaakt en als de in te voeren processen of de gedragingen van de sociaal-economische spelers worden geanalyseerd. De Oeso en de Europese Unie doen al jaren inspanningen om het onderzoek en de vergelijkbaarheid van de productiviteitsstatistieken te verbeteren. Deze werkzaamheden zijn hoogst noodzakelijk omdat de basisgegevens de belangrijkste hinderpaal blijven voor de ontwikkeling van vergelijkbare productiviteitsindicatoren. Het is belangrijk dat de beleidsbepalers en de sociale gesprekspartners meer worden betrokken bij de manier waarop de beschikbare productiviteitsstatistieken worden gebruikt en kunnen worden geïnterpreteerd.

In dit kader heeft de CRB kennis genomen van de methodologische problemen en de moeilijke toegang tot kwaliteitsvolle gegevens waarmee de NRP werd geconfronteerd. De NRP heeft verduidelijking gevraagd aan het Instituut voor de Nationale Rekeningen nadat sommige indicatoren van de nationale boekhouding grondig werden herzien. In aansluiting op die verduidelijking zal de NRP in zijn volgende verslagen een onderzoek wijden aan de productiviteitsdynamieken voor de verschillende regio's en bedrijfstakken. De CRB drukt de wens uit dat bijzondere analyses worden uitgevoerd voor de sectoren handel, vervoer en hotelwezen alsook van de impact van de elektronische handel en de grensoverschrijdende aankopen.

³ Biatour, B. en C. Kegels (2008), Les déterminants de l'innovation dans une petite économie ouverte: le cas de la Belgique. Federaal Planbureau, Working Paper, 11-08. en De Mulder J. en H. Godefroid, De vertraging van de productiviteit: bevindingen en poging tot verklaring, artikel dat werd gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift van december 2018.

5. Hefbomen voor productiviteitsgroei

Het derde deel van het verslag van de NRP identificeert de bronnen van productiviteitsgroei, de daaraan gekoppelde hefbomen van het economisch beleid en de actoren die zijn betrokken bij de tenuitvoerlegging ervan.

Om het concurrentievermogen te versterken zonder buitensporige druk op de ontwikkeling van de lonen en/of de werkgelegenheid en op de kwaliteit van de arbeid, moeten de productiviteitswinsten die zijn gebaseerd op innovatie en op de strategieën ter verbetering van de vaardigheden volgens de CRB worden ondersteund. Het is essentieel dat deze beleidsmaatregelen worden gecoördineerd op de verschillende beleidsniveaus en nauw worden verbonden met een beleidsmix opdat een vruchtbaar proces tot stand kan worden gebracht waarbij de productiviteitswinsten ten dienste komen van de ontwikkeling van de samenleving in haar geheel. Deze beleidsmix bestaat met name uit de beleidsterreinen industrie, handel, technologie, mededinging, financiële regulering, macro-economie, sociaal beleid en leefmilieu. Door nieuwe producten en markten, bv. op milieugebied, te ontwikkelen, door de kwaliteit van de bestaande producten te verhogen en door de kwaliteit van de diensten in het begin en op het einde van de waardeketen te verbeteren, kunnen de exporteurs zich onttrekken aan de concurrentiedruk van de lagelonenlanden en hun prijszettingmarge verbreden, waarbij ze ook minder gevoelig worden voor de schommelingen van de grondstoffenprijzen.

Een productievere industrie kan ook haar internationale marktaandelen vergroten en zo de macro-economische groei versterken⁴. Voor de CRB moeten de hefbomen ter versterking van de totale productiviteit van de factoren een belangrijke rol spelen in het opkrikken van de vooruitzichten voor de productiviteitsgroei. De totale productiviteit van de factoren bevat alles wat de productieve combinatie arbeid/kapitaal kan verbeteren: de technische vooruitgang in strikte zin (innovatie), de schaalvoordelen, de positieve externe effecten (bv. knowledge spillovers of kennisverspreiding), een beter arbeidsaanbod, beheer en productenaanbod enz. In dit opzicht is het belangrijk dat de investeringen in O&O zo veel mogelijk economische resultaten hebben, wat een aandachtspunt is in heel wat ontwikkelde landen en in het bijzonder in België.

6. De CRB nodigt de NRP ertoe uit de navolgende thema's diepgaander te onderzoeken

De CRB is van oordeel dat het verslag van de NRP een meerwaarde zou bieden door niet alleen de productiviteit en de verklarende factoren voor haar ontwikkeling te behandelen, maar ook aandacht te besteden aan de institutionele en politieke hefbomen die de productiviteitswinsten oriënteren naar de logica van een concurrerende economie zoals die in het verslag is gedefinieerd, nl. binnen een logica van sociale inclusie, respect voor het leefmilieu en financiële leefbaarheid.

Op die manier zou het verslag van de NRP meer belang hechten aan de diversiteit van de hefbomen waarover de overheid beschikt om de productiviteit te bevorderen. Het zou bv. de conceptie van een actief economisch beleid door de overheid via diverse hefbomen faciliteren: begeleiding van werkzoekenden, groene investeringen, ondersteuning van innovatie en clusters enz.

⁴Omgekeerd heeft internationalisatie ook een positief effect op de productiviteitsgroei. Internationale concurrentie creëert immers prikkels voor innovatie; ze vergroot ook de potentiële markt, wat bedrijven toelaat om schaalvoordelen te realiseren (en zo de innovatiekosten te recupereren); en internationalisatie (in ruime zin) zorgt er tevens voor dat bedrijven toegang hebben tot goedkopere of meer kwaliteitsvolle inputs, in contact komen met kennis en knowhow en kunnen leren van concurrerende internationale bedrijven en andere bedrijven uit de globale waardeketen.

6.1 Governance

De CRB acht het fundamenteel dat België een gedeelde strategische visie op sociaal-economisch gebied uittekent die zin geeft aan de overheidsacties en een perspectief inhoudt voor de burgers en de ondernemingen in een context van ingrijpende ontwikkelingen, zoals de technologische evoluties (met inbegrip van de digitalisering van de economie), de opkomst van nieuwe concurrenten op wereldvlak, de klimaatverandering en de noodzakelijke decarbonisatie van de economie, de demografische ontwikkelingen. Deze visie moet worden uitgetekend via de coördinatie van de beleidsniveaus van ons land en met naleving van de sociaal-economische specifieke kenmerken van elke regio. De verschillende beleidsniveaus moeten beter gebruik maken van de bestaande coördinatieorganen en deze transparanter maken, met name ten aanzien van de sociale gesprekspartners.

Met deze gedeelde strategische visie in het vooruitzicht vestigen de werkzaamheden van de sociale gesprekspartners, met name in het kader van het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen, de aandacht op de beleidsdoelstellingen sociale samenhang, creatie van rijkdom, milieuduurzaamheid, houdbaarheid van de overheidsfinanciën en evenwicht op de balans van de lopende verrichtingen, welke noodzakelijke voorwaarden zijn om een welvarende en duurzame samenleving gestalte te geven.

De sociale gesprekspartners hebben de prioritaire sociaal-economische uitdagingen voor de Belgische economie geïdentificeerd die de federale en regionale autoriteiten volgens hen bij voorrang moeten aangaan. De energietransitie naar een koolstofarme economie - waarbij de bevoorradingszekerheid en concurrerende prijzen worden gewaarborgd - en een duurzamere en vlottere mobiliteit maken deel uit van deze prioritaire uitdagingen.

6.2 De rol van de openbare sector in de werking van de markt

Een goede reglementering die op een evenwichtige manier verschillende doelstellingen verzoent, is belangrijk. Talrijke regelgevingen willen economische, sociale en/of milieudoelstellingen bereiken, de consumenten en werknemers beschermen enz. Ze moeten tegelijk de verbetering van de fundamentele rechten van werknemers en burgers en de bescherming van de gezondheid en het leefmilieu faciliteren en een negatieve impact op de vitaliteit van de ondernemingen vermijden (focus "Naar regelgeving die beleidsdoelstellingen realiseert tegen minimale kosten", VWC 2018-2019).

Om oneerlijke concurrentie te vermijden met buitenlandse ondernemingen die zijn onderworpen aan minder dwingende wetgevingen in die domeinen, is het wenselijk een governance en handelsrelaties te bevorderen die een level playing field voor de ondernemingen garanderen.

Het advies van de Commissie voor de Mededinging van 2018⁵ onderstreept de belangrijke rol van de Belgische Mededingingsautoriteit in de vervolging van concurrentieverstorende praktijken (bv. kartels en misbruiken van machtspositie) en in de controle van de belangrijkste concentraties en fusies. In vergelijking met de andere Europese landen beschikt de Autoriteit over onvoldoende middelen om haar missies correct te vervullen. De CRB pleit voor een versterking van de middelen van de Belgische Mededingingsautoriteit, meer bepaald in het licht van haar nieuwe bevoegdheid m.b.t. de misbruiken van economische afhankelijkheid (B2B) vanaf 1 juni 2020 (wet van 4 april 2019).

⁵COMMISSIE VOOR DE MEDEDINGING, ADVIES OVER DE HERVORMING VAN BOEK IV VAN HET WETBOEK VAN ECONOMISCH RECHT (CRB 2018-1680 DEF MED), 15/06/2018

6.3 Energietransitie

De energietransitie naar een koolstofarme economie moet het mogelijk maken de milieulimieten en milieuverbintenissen van België na te leven en tegelijkertijd energieprijzen te garanderen die competitief zijn voor de bedrijven die gevoelig zijn voor de energieprijzen en die concurreren met buitenlandse bedrijven en die betaalbaar zijn voor de burgers (en meer bepaald voor de minst begunstigen). De energietransitie en de keuzes van de regering met betrekking tot de energiemix moeten de bevoorradingszekerheid garanderen. Onder deze voorwaarden zal de energietransitie, in het kader van een mondiale economie, kunnen bijdragen tot de consolidatie van een duurzame samenleving en van economische activiteiten die kwaliteitsvolle banen en een groei van de toegevoegde waarde in de nationale economie garanderen. In hun bijdrage aan het Nationaal energie-klimaatplan 2021-2030 maken de sociale gesprekspartners een afweging van de aanbevelingen aangaande de verschillende betrokken dimensies: bevoorradingszekerheid, een volledig geïntegreerde Europese energiemarkt, energie-efficiëntie en beheer van de vraag, decarbonisatie en onderzoek en ontwikkeling.

6.4 Een duurzamere en vlottere mobiliteit

België staat voor een grote uitdaging op het gebied van een duurzamere en vlottere mobiliteit. De (duurzame) toegankelijkheid van economische zones en woongebieden verbetert niet, grotendeels als gevolg van de constante toename van de verkeerscongestie en het nog beperkte aanbod van alternatieven. Files remmen de economische welvaart af en wegen op het welzijn van de bevolking. Ze dragen bij tot de klimaatverandering en hebben een negatief effect op de kwaliteit van het leefmilieu, die belangrijk is voor de gezondheid van de huidige en toekomstige generaties. Het is noodzakelijk dat ons land een interfederale mobiliteitsvisie uittekent dat concrete actiedomeinen bevat en een breed maatschappelijk draagvlak geniet. Het uitblijven van een interfederale mobiliteitsvisie resulteert immers in een incoherent en ondoeltreffend mobiliteitsbeleid en remt de noodzakelijke investeringen in vervoersinfrastructuur en de ontwikkeling van het mobiliteitsaanbod af. Het duurzame mobiliteitsbeleid moet “tegelijk de navolgende doelstellingen nastreven: de burgers op een betaalbare, veilige en efficiënte manier toegang verschaffen tot goederen en diensten, arbeidsplaatsen en het maatschappelijk leven; de bedrijven in staat stellen om op een concurrentiële, veilige en efficiënte manier aan hun grondstoffen te geraken en hun goederen en diensten op dezelfde manier af te leveren; de impact van de mobiliteit op het leefmilieu en de volksgezondheid minimaliseren” (VWC 2018-2019).

De andere actiedomeinen zijn onder meer: een reflectie over het bestaande mobiliteitssysteem en over de integratie van de verschillende modi in een perspectief van ontwikkeling van de multimodaliteit, een aantrekkelijker spoorvervoer van reizigers en goederen, een sterkere spoorregulator, een vernieuwd openbaar voertuigenpark, meer aandacht voor zachte mobiliteit, noodzakelijke investeringen om de vervoersinfrastructuur te optimaliseren, tenuitvoerlegging van technologieën ten dienste van een flexibel/moduleerbaar beheer van het verkeer en een herziening van de mobiliteitsfiscaliteit⁶.

⁶Als een systeem van slimme kilometerheffingen voor alle voertuigen wordt ingevoerd, moet het de fiscaliteit verleggen van het bezit naar het gebruik van een voertuig. Verschillende voorwaarden moeten worden vervuld: het systeem moet worden geharmoniseerd op het hele Belgische grondgebied zonder de gewesten te beletten gedifferentieerde tarieven toe te passen; de heffing moet worden bepaald in functie van de congestie, de luchtvervuiling en het gebruik van de infrastructuur; er moet een analyse worden gemaakt van de sociale gevolgen van zo'n heffing en van de passende maatregelen die in dat kader moeten worden genomen; er moet blijvend worden geïnvesteerd in openbaar vervoer met een uitstekende dekking en een aangepaste infrastructuur, teneinde een betrouwbaar alternatief te bieden voor de eigen wagen (advies NEKP, 2019).

6.5 Strategische Investerings

De publieke investeringen - in infrastructuur, onderzoek, onderwijs, gezondheid - zijn een krachtige hefboom en een pijler van de economische en sociale vooruitgang. Ze maken het niet alleen mogelijk om vandaag de vraag te verhogen en banen te creëren, maar ook, als catalysator van de privéactiviteit, om de innovatie te ondersteunen en de competenties te verbeteren, de groeicapaciteit van de economie op lange termijn te vergroten en tegemoet te komen aan de noden van de burgers.

De CRB merkt op dat het jaarverslag van de NRP de overheidsinvesteringen een beperkte rol toebedeelt. Het vraagstuk van de overheidsinterventie wordt hoofdzakelijk behandeld uit het oogpunt van de behoefte aan infrastructuur en financiering van O&O. Wat dit laatste punt betreft, is het belangrijk dat bekeken wordt hoe de steun voor O&O efficiënter kan worden ingezet⁷. Andere investeringen zijn ook onontbeerlijk om de productiviteit te verbeteren. Met name het menselijk kapitaal kan worden ondersteund met investeringen in onderwijs en voortgezette opleiding. In zijn advies over het Nationaal pact voor strategische investeringen brengt de CRB in herinnering dat, om maximaal voordeel te halen van de gunstige effecten van het pact, dat pact moet worden geïntegreerd in een algemeen economisch beleid van stimulering van duurzame groei en van private investeringen, ontwikkeling van de werkgelegenheid en versterking van het maatschappelijk welzijn. Een toename van de investeringen, meer bepaald die van de overheid, moet erop gericht zijn zowel de economische groei op korte termijn als de potentiële economische groei op lange termijn te stimuleren. De CRB benadrukt de noodzaak van kerninvesteringen in energie, mobiliteit en de digitale agenda, maar ook in gezondheid en gezondheidszorg, onderwijs, voortgezette opleiding, kinderopvang of nog in actieve uitgaven voor werkgelegenheid.

6.6 Onderwijs en voortgezette opleiding

Het verslag van de NRP wijst op de rol van onderwijs en opleiding in het proces van accumulatie van menselijk kapitaal. Deze factor is essentieel om de productiviteit en de innovatiecapaciteit te stimuleren. De toegang tot kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen is een efficiënt middel om de sociale samenhang te verstevigen, armoede te bestrijden en gelijkheid te bevorderen. De CRB legt de nadruk op het belang van duurzame inschakeling op de arbeidsmarkt en, in dit kader, op het belang van kwalificaties en vaardigheden voor het veiligstellen van de loopbaantrajecten en om tegemoet te komen aan de aanwervingsbehoeften van de ondernemingen. Er moeten voldoende middelen worden vrijgemaakt opdat iedereen toegang heeft tot de arbeidsmarkt, opleidingen en levenslang leren zonder discriminatie op basis van leeftijd, afkomst, geslacht of opleidings- en kwalificatieniveau. In dit verband bevatten de boordtabellen in de focus "Voortgezette opleiding" van het VWC 2018-2019 (CRB 2019-2102) een reeks cijfers over voortgezette opleiding (financiële indicatoren en participatiegraden)⁸. Participatie aan voortgezette opleiding is een gedeelde verantwoordelijkheid van de werkgevers, de individuen en de overheid.

De sociale gesprekspartners beschouwen de betere afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt als een prioritaire uitdaging voor de economie (VWC 2018-2019). De Belgische economie kampt immers met een structureel mismatchprobleem op de arbeidsmarkt. Enerzijds blijft het moeilijk om tal van arbeidsplaatsen in te vullen. Anderzijds blijven specifieke groepen van de bevolking moeilijkheden ondervinden om zich te integreren op de arbeidsmarkt. Dit verschijnsel blijkt in België een ernstige rem op de economische activiteit en een bedreiging voor de sociale cohesie te vormen. Bovendien dreigt het nog te verergeren als gevolg van de technologische en demografische

⁷ Zie bv. FPB(2019), Tax Incentives for Business R&D in Belgium – Third Evaluation (https://www.plan.be/uploaded/documents/201905070904440.WP_1904_11894.pdf).

⁸ De tabellen zijn beschikbaar op: https://www.ccecrb.fgov.be/dpics/fichiers/2019-10-25-01-43-50_doc192102nl.pdf#page=27

veranderingen en van de transformaties die verband houden met de milieutransitie waaraan de economie het hoofd zal moeten bieden. Het mismatchprobleem op de arbeidsmarkt weerspiegelt een disfunctie op die markt en in de instituties die hem omkaderen (zoals het onderwijs- en opleidingssysteem, het vervoer, de arbeidsbemiddelingsdiensten enz.), een disfunctie die groter dreigt te worden door de veranderende technologische, sociale en demografische context. Dit fenomeen zet in België een ernstige rem op de economische activiteit, maar is voor bepaalde bevolkingsgroepen ook een niet te verwaarlozen belemmering in hun zoektocht naar werk. De uitdaging van de mismatch op de arbeidsmarkt aangaan, impliceert dus dat op verschillende terreinen moet worden gewerkt, ook buiten die markt zelf, door alle betrokken actoren - werkgevers, werknemers, het verenigingsleven en de overheid - te mobiliseren met de bedoeling een inclusieve economische ontwikkeling te garanderen waarbij de creatie van banen en toegevoegde waarde iedereen op een rechtvaardige manier ten goede komt.

6.7 Ondernemersdynamiek

Er moet worden op toegezien dat de regels die gelden inzake organisatie van de economie - meer bepaald op de productmarkten, op de arbeidsmarkt of inzake de werking van de overheidsbesturen - geen nutteloze belemmeringen vormen voor de opkomst van nieuwe activiteiten, nieuwe actoren, nieuwe productiewijzen enz., zonder daarom de doelstellingen waartoe ze werden opgesteld op de helling te zetten. Het ondernemerschap, en met name de instroom van nieuwe ondernemingen met een hoog potentieel en de uitstroom van de minder efficiënte bedrijven, stimuleren, kan de productiviteit verhogen. Dit is cruciaal, in het bijzonder voor de marktdiensten. Bovendien kan een verscherpte concurrentie een extra innovatiestimulans zijn om het efficiëntiepeil in stand te houden.

In dit verband stelt de CRB voor dat de NRP nagaat in welke mate een aanpassing van het regelgevende kader zich opdringt om de instroom van potentiële concurrenten of de uitstroom van weinig efficiënte ondernemingen te faciliteren en om de ondernemingen toe te laten zich te ontwikkelen en de voorwaarden te creëren voor een verhoging van de efficiëntie.

De NRP onderstreept de aanwezigheid van talrijke "zombiebedrijven" die de werking van de bestaande ondernemingen en de oprichting van nieuwe bedrijven bemoeilijkt. Hun gebrek aan financiële middelen verplicht hen minder te investeren in technologische vooruitgang, wat de productiviteitsgroei voor de hele economie afremt. Het personeel van die ondernemingen stapelt een technologische achterstand op omdat te weinig wordt geïnvesteerd in innovatie. Dit doet vragen rijzen: in welke mate bieden de faillissementswetgeving, de efficiënte mechanismen voor het opsporen van risico's, de herstructureringsmogelijkheden en de sociale begeleiding van de werknemers economisch leefbare en sociaal aanvaardbare vooruitzichten voor deze ondernemingen? De CRB nodigt de NRP ertoe uit zich over die vragen te buigen en het thema zombiebedrijven oordeelkundig te benaderen. Hij brengt in herinnering dat de uitstroom van niet-productieve bedrijven negatieve effecten heeft voor de betrokken werknemers en ondernemingen en deze kunnen hardnekkig zijn als ze niet op een passende manier worden aangepakt. Bovendien wijst hij erop dat het beter kan zijn zombiebedrijven met een duidelijk aangetoond groeipotentieel te reorganiseren (met name via een overname of via noodzakelijke investeringen om hun productiviteit te verbeteren) dan dat ze de markt onmiddellijk verlaten.

Wat het effect van de economische crisis en de negatieve impact van de financiële crisis betreft, meent de CRB dat zou moeten worden onderzocht in hoeverre deze de ontwikkeling van de Belgische productiviteit hebben beïnvloed. Sinds de crisis werden in de Belgische financiële sector heel wat initiatieven genomen om positieve projecten ter verduurzaming van de economie te stimuleren. Het is belangrijk dat deze positieve ontwikkelingen worden voortgezet en dat de fouten uit het verleden niet worden herhaald.

6.8 Innovatie en verspreiding

Innovatie heeft een centrale plaats in het verslag van de NRP en ook in de werkzaamheden van de CRB. Beide instellingen zijn het erover eens dat innovatie moet worden omgezet in duurzame en inclusieve groei. Innovaties zijn niet alleen belangrijk om de levensstandaard te verhogen, maar ook om de sociale samenhang te versterken.

De CRB is evenwel van oordeel dat het verslag weinig expliciet is in de formule die het naar voren schuift om de ontwikkeling en verspreiding van innovatie te bevorderen, nl. *“een ecosysteem dat gekenmerkt is door een ondernemings- en innovatiecultuur die gunstig is voor de ontwikkeling van deze innovaties waarbinnen de interactie tussen overheden, ondernemingen en universiteiten of onderzoekscentra een essentiële rol speelt (triple helix).”* Hij verzoekt de NRP dit concept te verdiepen door met name uitdrukkelijk te bepalen welke rol van de verschillende actoren wordt verwacht en aan welke voorwaarden de interactie tussen hen moet beantwoorden.

De werkzaamheden van de CRB brengen aan het licht dat, om voldoende groei van de productiviteit en de werkgelegenheid te creëren, het wenselijk is tegelijk te mikken op meer en voldoende grote ondernemingen die nieuwe kennis en verregaande innovaties kunnen ontwikkelen en zo de technologische grens kunnen verleggen. De NRP zou zich kunnen buigen over de navolgende vragen. Wat zijn de oorzaken van de ontoereikende valorisatie van O&O in België ondanks de vrij sterke O&O-intensiteit? Welk institutioneel kader zou gunstig zijn voor de ontwikkeling van innovaties en garanderen dat de productiefactoren zich verleggen naar de productiefste ondernemingen?

De kloof tussen de productiefste ondernemingen en de andere doet ook de vraag rijzen van de verspreiding van de kennis en de productietechnieken van deze ondernemingen naar de rest van de economie. De CRB drukt de wens uit dat bijzondere aandacht wordt besteed aan de manier waarop de verspreiding kan worden gestimuleerd.

Bepaalde inherente factoren van de innovatieprocessen maken bovendien een overheidsinterventie wenselijk. De hoge risico's, de niet-recupereerbare kosten, de onzekerheid van de markten en de onmogelijkheid om zich de resultaten van de research en de positieve gevolgen ten volle toe te eigenen zijn factoren die leiden tot minder investeringen dan wat sociaal-economisch wenselijk is.

Om de verspreiding van innovatie te verbeteren, kan het gunstig zijn om de partnerschappen tussen de openbare onderzoekscentra en de privésector te blijven stimuleren, maar er wel voor te zorgen dat de voordelen en risico's ervan rechtvaardig worden verdeeld.

6.9 Waardeketens

Het verslag van de NRP onderstreept de analyse van de waardeketens naast de traditionele studies over de exportprestaties. De productiviteit is over het algemeen groter in de ondernemingen die rechtstreeks zijn geïntegreerd in mondiale waardeketens. Via het proces van internationale verdeling van de waardecreatieketen, blijken sommige diensten sterk verweven te zijn met de productie en met de internationale handel van industriële goederen. In dat opzicht zijn ze een essentiële factor in het buitenlandse concurrentievermogen van de economie en verdienen ze de aandacht van de NRP.

7. CRB: richtsnoeren om de sociaal-economische uitdagingen van België aan te gaan

Het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen 2018-2019⁹ identificeert de sociaal-economische uitdagingen die ons land moet aangaan om het nationale concurrentievermogen, zoals het in hetzelfde verslag is gedefinieerd, te bevorderen. Als vertrekpunt van de werkzaamheden van de CRB werden de belangrijkste beleidsdoelstellingen geïdentificeerd: sociale samenhang, creatie van rijkdom, milieuduurzaamheid, houdbaarheid van de overheidsfinanciën en evenwicht op de balans van de lopende verrichtingen. Deze zijn absoluut noodzakelijk om een concurrerende samenleving tot stand te brengen.

De CRB heeft een aantal belangrijke sociaal-economische uitdagingen voor de Belgische economie geïdentificeerd. Het gaat om innovatie, de circulaire economie, een houdbare sociale zekerheid, de afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, de consumptieprijzen en de business-to-businessprijzen, de energietransitie naar een koolstofarme economie en een duurzame en vlotte mobiliteit.

De Raad heeft ook een diepgaander onderzoek gewijd aan diverse factoren die moeten worden gemobiliseerd om de genoemde uitdagingen aan te gaan. Voor elke factor stelt een “focus” concrete sociaal-economische beleidsmaatregelen voor die moeten worden genomen en/of beginselen voor de tenuitvoerlegging ervan. De focussen hebben betrekking op goede regelgeving, voortgezette opleiding, ontwikkeling van de multimodaliteit, energie en klimaat, ontwikkeling van de hogegroeiondernemingen en e-government.

⁹ CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN (2019), *Richtsnoeren om de sociaal-economische uitdagingen van België aan te gaan*, CRB 2019-2100. Beschikbaar op: <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/697/>